

Nr 403.

Av herr **Lundell m. fl.**, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 15, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Kungl. Maj:ts proposition nr 217 till 1935 års riksdag innehöll förslag om dyrortsgradering av de till den nya lagen om folkpensionering knutna tilläggspensionerna. Det vid ifrågavarande riksdag tillsatta särskilda utskottet godkände i huvudsak den nya folkpensioneringen men avböjde dyrortsgraderingen. Detta skedde i första hand av statsfinansiella skäl, varvid utskottet ansåg sig ställt inför valet att antingen sätta ned tilläggspensionernas maximibelopp över hela linjen med 50 kronor d. v. s. till 200 kronor, 300 kronor och 400 kronor eller också att borttaga dyrortsgraderingen och sätta 250 kronor som maximum för hela riket. Såväl den ena som den andra av dessa nedskärningar beräknas innebära en minskning av propositionens kostnader med c:a 25 miljoner kronor för det första året, och utskottet ansåg det då riktigare att skära ned dyrortsgraderingen, som berörde endast de cirka 30 % av pensionstagarna, som levde inom de beräknade dyrorterna, än att skära ned för de c:a 70 %, som skulle komma att tillhöra den lägsta ortgruppen. Som ett ytterligare skäl mot dyrortsgruppering framhöll utskottet att en sådan gruppering var förknippad med åtskilliga svårigheter i fråga om rättvis gränsdragning.

Till 1936 års riksdag framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 182 nytt förslag om dyrortsgradering av tilläggspensionerna. De föreslagna maximibeloppen voro desamma som året förut hade föreslagits, men i övrigt innebar det nya förslaget åtskilliga modifikationer, varav såsom den viktigaste föreslogs att vederbörande kommuns andel i kostnaden för tilläggspension skulle för orter tillhörande ortsgrupp II höjas från $\frac{1}{8}$ till $\frac{1}{5}$, och för orter tillhörande ortsgrupp III höjas från $\frac{1}{8}$ till $\frac{1}{4}$ samt för Stockholm och Göteborg till $\frac{3}{10}$. Samtidigt föreslogs ortsgrupperingen något mera restriktiv så att endast 26.6 % av pensionstagarna beräknades komma att tillhöra högre ortsgrupp.

Utgifterna beräknades sålunda i milj. kr.

	År 1937	1940	1950	1960
Avgiftspensioner o. grundpensioner ¹	11	30	64	91
Tilläggspensioner utan dyrortstillägg ¹	131	130	136	149
Dyrortstillägg.....	21	21	25	29
Fondökning.....	20	20	8	—
	183	201	233	269

¹ Sammanlagt enligt gamla lagen och enligt nya lagen.

	År 1937	1940	1950	1960
Dessa utgifter skulle täckas sålunda				
Pensionsavgifter.....	36	38	39	38
Fondränta.....	33	33	30	30
Statsbidrag vid pens. utan dyrortsgradering	68.8	87.2	119.2	152.3
Landstingsbidr. » » » »	8.6	6.8	3	1
Kommunbidrag » » » »	15.6	15.0	16.8	18.7
Statsbidrag merkostnad vid dyrortsgradering	10.2	10.8	14.8	17.7
Landstingsbidrag » » » »	0.4	0.2	—	—
Kommunbidrag » » » »	10.4	10.0	10.2	11.3
	183.0	201.0	233.0	269.0

För närmast liggande år innebar 1936 års förslag jämfört med 1935 års en icke obetydlig minskning i totalkostnaden för dyrortstilläggen samt en stor förskjutning i fördelningen, nämligen sålunda i avrundade tal:

	1935 års förslag	1936 års förslag
Statsverket.....	20	10
Kommunerna.....	5	11
	25 milj.	21 milj.

För skattedragarna betraktade som ett helt var förskjutningen givetvis ej av så väsentlig betydelse, eftersom de ha att bära skatterna såväl till staten som till kommunerna. Å andra sidan är att observera att en väsentlig del av de 21 miljoner som här skulle bäras för dyrortstillägg i annat fall får bäras för fattigvårdskostnader. Frågan i vad mån införda dyrortstillägg i längden skulle komma att gå till avlyftande av fattigvårdskostnader och i vad mån till standardhöjning är här av avgörande betydelse. Däröfver kan intet med bestämdhet förutsägas men åtskilligt kan synas sannolikt.

1936 års sammansatta stats- och andra lagutskott avstyrkte dyrortstilläggen i huvudsak av samma statsfinansiella skäl som året förut. Bl. a. hänvisades till att åldersutvecklingen inom vårt lands befolkning kan komma att medföra en enorm belastning på folkpensioneringens område. Dessutom hänvisades på möjligheten att kommunerna själva kunde utfylla folkpensionerna med dyrortstillägg. — Frågan föll vid 1936 års liksom vid 1935 års riksdag.

Till innevarande riksdag har nu Kungl. Maj:t återkommit med förnyat förslag i proposition nr 15, vilket förslag i allt väsentligt är identiskt med det till föregående års riksdag framlagda förslaget. Då läget i sak under mellantiden ej undergått någon förändring och inga nya skäl anföres i propositionen föreligger givetvis icke för riksdagen någon saklig anledning att ändra sin inställning.

Man kan visserligen från Kungl. Maj:t anföra, ehuru detta ej sker i propositionen, att efter föregående riksdagsbehandling folket i val i viss mån tagit ställning till frågan, och att denna därmed kommit i ett nytt läge. Vad som därvid förekommit är emellertid icke av alltför tvingande natur. Om en

valmanskår tillfrågas, huruvida dess medlemmar efter uppnående av en viss ålder vill ha eller icke vill ha 100 kronor mera om året i pension, så är det åtskillig sannolikhet för att majoriteten föredrager det förra alternativet. Detta även i fall läget vore sådant att förslaget av finansiella grunder vore omöjligt att realisera. När nu 53 à 54 % av valmanskåren, efter skäligen ofullständig information eller utan att i nämnvärd grad göra klar för sig även budgetens inkomstsida, uttalat sig för dessa ytterligare 100 kronor om året, så är detta icke något i sak tvingande argument för ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida.

Huruvida och på vad sätt statsmakterna skola kunna ordna de finansiella konsekvenserna av 1935 års beslut ligger ännu i vida fältet. Varken tidigare utredningar eller framtidsberäkningarna i årets statsverksproposition ge några säkra utsikter. I jämförelse med tidigare lag innebar 1935 års beslut också en ofantlig kostnadsökning.

	Beräknade kostnader för staten 1937	1940	1950	1960
Enligt förutvarande lag	58	64	77	88
Enligt 1935 års folkpensionering	69	87	119	152

Härtill kommer att tilläggs pensionernas tillväxt tidigare omkullkastat alla förutberäkningar och säkerligen kommer att göra detta hädanefter i ännu större utsträckning.

Det kan icke vara välbetänkt att innan någorlunda säkra finansieringsutsikter för denna väldiga automatiska utgiftsökning äro skönjbara lägga på statsverket ytterligare en automatisk utgiftsökning motsvarande 12 à 15 procent av den redan pålagda. Det finnes därför alla skäl för riksdagen att vidbliva sin hittillsvarande avvisande hållning.

Till sålunda anförda finansiella skäl för avslag komma andra av helt annan art. Det kan icke anses vara tillräckligt utrett om icke vistelse på s. k. dyrort egentligen medför högre kostnad för förhöjd levnadsstandard och icke högre kostnad för oförändrad levnadsstandard. Om vi i tur och ordning betrakta de primära levnadsbehoven, som här närmast komma i fråga, nämligen bostad, beklädnad, föda och bränsle så finna vi:

Bostäder i staden äro dyrare pr kvm golvyta än på landsbygden t. ex. i en liten stuga i skogsbygden, men de äro också av en annan kvalitet. Högre i tak, bättre golv, tapetsering, målning, oftast också bättre värmeisolering, vattenledning, avlopp, gas, elektricitet, ofta värmeledning, vv och W. C., bättre köksinredning, fri bortforsling av avfall etc. Därtill kortare avstånd till läkare, sjukhus, apotek, kyrka, skolor, järnvägsstation, hamn, postkontor, till förnödenhetsaffärer och banker, till varmbadhus och sportplaner, till biografier och andra förströelser. Vidare bättre gatubeläggning och gatubelysning, bättre polisskydd, bättre brandskydd, livsmedelskontroll etc. etc.

Beklädnad köpes i städer och andra samhällen av såväl landsbor som stadsbor. Kostnaden för samma beklädnadsvaror högre för landsborna genom större transportkostnader och tidsutdräkt.

Föda nominellt billigare på landet i den mån familjemedlemmar nedlägga arbete på uppfödning, slakt, kvarnskjutsar, bak etc. Om samma maträtt i staden ställer sig dyrare, så ligger däri i gengäld mindre av familjemedlemmars arbetsprestationer. Om man vidare i staden ville finna sig i att i medeltal ha 2 å 3 km till närmaste handelsaffär, så skulle ett fåtal affärer kunna betjäna hela staden, och varorna skulle kunna bli betydligt mycket billigare på grund av ofantligt minskade försäljningsomkostnader.

Bränsle nominellt billigare på landet i den mån det hugges, hugges upp och bäres in av familjemedlemmar. Billigare också därest annan kvalitet än prima björkved användes. Vid samma kvalitet och tillredningsgrad ingen lägre kostnad annat än i följd av kortare transportväg.

En dylik granskning av olika utgiftstitlar leder till den uppfattningen att vid *en och samma levnadsstandard* i stad och på landet eller på olika »dyrorter» kostnaden egentligen är lägre i staden. Den rationalisering som den trängre bebyggelsen innebär — flera familjer under samma tak och på samma grund med samma vattenledning, samma avloppsledning, samma gas- och elektriska ledningar, samma värmepanna etc. — uppväger de högre byggnadskostnaderna och tomtprisen. På landsbygden erfordras större kostnader per person för att ge någorlunda samma materiella standard. Samma bekväma närhet till förnödenhetsaffärer, skola, läkare, sjukhus, biografier etc. kan helt enkelt ej åstadkommas på landsbygden med än så stora merkostnader. I viss mån kan den uppvägas genom rikligare utrustning med bilar.

Man kommer fram till att utbetalning av dyrortstillägg för pensionärer på »dyrorter» egentligen innebär, att pensionärer som vilja ha en högre levnadsstandard än den som bjudes på rena landsbygden få sin därav förorsakade merkostnad ersatt av det allmänna. Det är anledning att erinra om att länsstyrelserna i Jönköpings och Skaraborgs län i sina remissyttrandena över 1936 års förslag om dyrortstillägg framhöllo liknande synpunkter. När 1935 års dyrortssakkunniga argumentera om naturhushållning äro de inne på härmed samhörande företeelser. Det kunde synas mera berättigat att betala högre tilläggspensioner på landsbygden, där i själva verket större kostnader erfordras för att ge någorlunda samma materiella- och bekvämlighetsstandard. Därigenom skulle kanske också tillströmningen till »dyrorterna» något bromsas, både ifråga om pensionärer och yngre folk.

Ev. kunde man tänka sig att de föreslagna beloppen till dyrortstillägg fördelas jämnt och som ett tillägg till förhöjning av alla tilläggspensioner. Detta dock endast i den mån säkra finansiella möjligheter kunna visas vara för handen för ökade utgifter för sådant ändamål.

Man kan naturligtvis också ställa sig på den ståndpunkten, som ibland framskyntar i diskussionen, att man medger att levnadsstandarden är högre å dyrorterna, men ändock hävdar att tilläggspensionernas höjd bör så varieras, att den medger för pensionär att draga sig fram även på dyrort utan anlitan av fattigunderstöd. Ställer man sig på denna ståndpunkt

måste man emellertid också finna sig i att pensionärerna mer eller mindre markerat och hastigt strömma in till denna högre levnadsstandard, som det allmänna gått in för att bekosta. Den automatiska utgiftsstegringen blir då ännu större än annars skulle bliva fallet.

För att eliminera de betänkligheter, som härröra av svårigheten att undvika orättvisa och tvister vid gränsdragningen mellan olika dyrorter föreslår departementschefen i årets proposition, att den första ortsgupperingen skall gälla endast för en period av tre år. Detta är naturligtvis ur vissa synpunkter en förbättring. Det är emellertid tydligt, att den automatiska utgiftsökning, som kan väntas följa av pensionärernas gradvisa inflyttning till orter med dyrortstillägg, icke kan komma till synes inom denna treårsperiod, eftersom samtidigt föreslås tre års karenstid.

En verkligt rationell lösning av folkpensionsproblemet undan dessa svårigheter torde lämpligast kunna finnas i den riktning som av undertecknad Lundell skisserades i fjolårets pensionsdebatt (II k. protokoll 13 juni), alltså att avgiftspensionen mera göres till huvudsak och då blir i tillräcklig grad automatiskt graderad efter de dyrorter, där pensionären arbetat under sin aktiva ålder. Genom ännu högre avgifter, något ökad fondering, mera markerad individuell tillgodoräkning av inbetalda avgifter skulle man även kunna ordna så att tilläggspensionerna ej bleve en ständig automatiskt stigande utgiftspost för det allmänna utan i stället en utgiftspost av provisorisk karaktär, som automatiskt minskades i den mån allt flera personer efter inbetalande av avgifter under sin aktiva ålder komme upp i pensionsåldern och började lyfta avgiftspension till ungefär samma eller större belopp än som nu beräknas för tilläggspensioner. Avgiftspension skulle då icke annat än i begränsad omfattning räknas såsom privilegierad inkomst i den nuvarande författningens mening. Detta skulle bliva en verklig folkpensionering, i sitt färdiga skick befriad från behovsprövning och därmed innebärande ett verkligt socialt framsteg. Kostnaderna för det allmänna bleve beroende av avgifternas höjd, fondens storlek, pensionernas storlek och åldersfördelningen.

Med åberopande av vad ovan anförts beträffande dyrortsgradering av tilläggspensionerna få vi hemställa,

att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 15.

Stockholm den 3 februari 1937.

T. V. Lundell.

Nils Persson
i Grytterud.

Arthur Gustafson
i Kasenberg.

